

**ВТІЛЕННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНИХ УЯВЛЕНЬ
ПРО HOMELAND / БАТЬКІВЩИНУ В АФРО-АМЕРИКАНСЬКОМУ
ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ**

У статті висвітлено лінгвокогнітивний та лінгвокультурний аспект формування етнокультурних смислів в афро-американському поетичному дискурсі шляхом аналізу передконцептуальної основи етнокультурних словесно-поетичних образів.

Ключові слова: архетип, словесний символ, словесно-поетичний образ, етнокультурний смисл, імплікація.

This article focuses on the linguistic and cognitive, linguistic and cultural aspects of ethnocultural senses formation in African American poetic discourse via analysis of the ethnocultural verbal poetic images on preconceptual level.

Key words: archetype, verbal image, verbal poetic image, ethnocultural sense, implication, translation.

Актуальність дослідження зумовлена його відповідністю загальному спрямуванню робіт з когнітивної лінгвістики на виявлення креативних механізмів формування художніх образів, пояснення специфіки ідіостиля поета, а також значущістю афро-американської поезії для мультинаціональної американської культури. Відсутність робіт з дослідження афро-американської поезії в лінгвокогнітивному та лінгвокультурному ракурсі посилює актуальність обраної теми. Особливого значення набуває вивчення етнокультурної картини світу в афро-американських віршованих текстах у плані розкриття глибинних механізмів формування етнокультурних словесно-поетичних образів, визначення їхнього концептуального підґрунтя та етнокультурної специфіки.

Метою статті є виявлення лінгвокогнітивних механізмів формування етнокультурних словесно-поетичних образів про батьківщину в афро-американському поетичному дискурсі.

У текстах афро-американської поезії батьківщина осмислюється через такі сфери буття: *родинні стосунки* (кровні зв'язки), *соціальна сфера*. Спектр етнокультурних смислів етноконцепта HOMELAND/БАТЬКІВЩИНА представлений на рисунку.

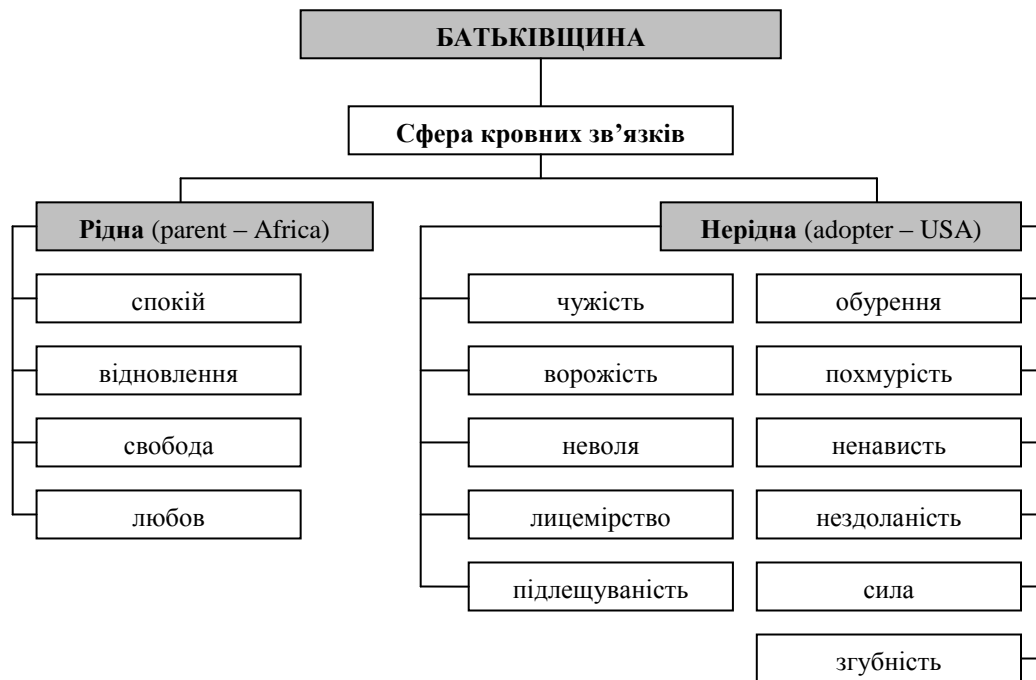

Рис. Спектр етнокультурних смислів етноконцепту HOMELAND / БАТЬКІВЩИНА.

Отже, проаналізуємо етнокультурні словесно-поетичні образи, у яких осмислюється батьківщина.

1. Сфера родинних (кровних) зв'язків. Біном “рідний-нерідний” є ядром сфери родинних стосунків між країною США як сім’ї та її члена – афро-американського етносу. У текстах афро-американської поезії чітко виокремлюється етнокультурне бачення афро-американським народом своєї батьківщини: рідної та нерідної.

А. Рідна батьківщина. В афро-американській поезії Африка осмислюється як рідна батьківщина. Так, в етнокультурному словесно-поетичному образі “*Subdued and time-lost / Are the drums – and yet / Through some vast mist of race / There comes this song / I do not understand, this song of atavistic land, / Of bitter yearnings lost / Without a place – / So long, / So far away / Is Africa’s / dark face*” (Комунуакаа NV, 3) лексична одиниця *the drums* є архетипним словесним символом руйнації і творення, атрибутом ритуалів, невід’ємною частиною повсякденного життя африканських племен. Його ритми допомагають досягнути екстазу для установлення контактів зі світом мертвих, надихнути воїнів перед боєм або створити святкову атмосферу [1, с. 20]. У словесному виразі *Subdued and time-lost are the drums* лексична одиниця *subdued* виражає насильницьке позбавлення темношкірого етносу своєї культури, що з часом зтерло з культурної пам’яті етносу традиції африканських предків (*time-lost*). Незважаючи на незнання культурних особливостей своєї історичної батьківщини, афро-американський етнос пишається своїм походженням (*Through some vast mist of race / There comes this song / I do not understand, this song of atavistic land*).

В етнокультурному словесно-поетичному образі “*I am a Negro: / Black as the night is black, / Black like the depth of my Africa*” (Комунуакаа NV, 8) – “Я – негр: чорний як ніч, чорний як глибини моєї Африки” номінативні одиниці *negro, black, night, depth* активують у свідомості архетип ТЕМРЯВА завдяки наявності в них семи “темний”, що має позитивну ознаку. Присвійний займенник *my* виражає визнання Африки своєю батьківщиною, а не США.

Невпевненість у визначеності своєї батьківщини унаочнено в етнокультурному словесно-поетичному образі “*As vines grow towards light / So roots grow towards darkness. / Back and forth a blackman goes / Gathering the harvest*” (Patterson ESEAA, 72). У

наведеному прикладі лексичні одиниці *light, darkness* активують архетипи СВІТЛО і ТЕМРЯВА відповідно. Метонімії *light, darkness* вжито замість білої і темношкірої раси. Відчуженість, невизначеність темношкірого етносу чи він американець (*light*), чи африканець (*darkness*) виражено номінативною одиницею *Back and forth a blackman goes*.

В. Нерідна батьківщина. В афро-американській поезії США як та країна, що “всиновила” афро-американський етнос (*adopter*), осмислюється через *зооніми, гідроніми, літоніми* (камень), *метеорологічні образи, образи повітря, архітектурні образи*.

У словесно-поетичному образі “*How still the spiderless city*” (Sanchez ESEAA, 110) – “яке тихе беззавукове місто” культурний архетип АРАХНА активується символом африканського походження, виражений зоонімом *spider* – павук, та об’єктивує міфологему “створення всесвіту”. Саме павук є творцем, прабатьком всесвіту. Сполучення суфіксу *-less* із лексемою *spider* відбиває етнокультурне бачення тієї місцевості, у якій живе афро-американець: без павука – африканського Бога-творця, прабатька. Номінативна одиниця *spiderless city* характеризує країну у цілому як ту, де відсутні вірування, шанування Бога з африканським походженням. Цей імпліцитний етнокультурний смисл підсилюється лексичною одиницею *still* – тихий, оскільки плетіння павутини (світу) супроводжується її коливанням, спричинене безперервною роботою павука, його рухом, тому життя навколо павука є активним. Концептуальними імплікаціями номінативної одиниці *spiderless city* є **чужість, нерідність, ворожість**.

У словесно-поетичному образі “*The fish in the stone / would like to fall / back into the sea*” (Dove SP, 69) – “риба у камені хотіла б пірнути назад у море” лексична одиниця *fish* імплікує афро-американську людину, лексична одиниця *stone* – США, що є чужою батьківщиною, а лексична одиниця *sea* – рідну Африку. У фрагменті *The fish in the stone* лексична одиниця *stone* активує архетип МАЧУХА, оскільки риба у камені відображає стан афро-американського етносу в американському суспільстві як великої сім’ї, а саме у камені (як у лещатах), що не уможливило вільний рух, а море, навідміну від каменя, експлікує великий простір, свободу руху, любов, що надається рідною матір’ю. Уривок *would like to fall / back into the sea* експліцитно виражає думки, мрії афро-американського народу про повернення на рідну, історичну батьківщину, де б його любили.

Етнокультурна своєрідність бачення країни, де живе темношкірий етнос, передається за допомогою характеристики якості повітря. Так, у словесно-поетичному образі “*the perfume / of the world in which / I go under, / a skindiver / remembering air*” (Dove SP, 88) – “пахощі / аромат світу, у якому я гину, аквалангіст, який пам’ятає повітря” лексичні одиниці *perfume* та *air* активують архетип ПОВІТРЯ. Наведена поетесою опозиція *perfume vs. air* спрямована на висунення різниці у сприйнятті навколишнього світу, країни темношкірим етносом. Він пам’ятає чисте повітря, тому може порівняти. Парфуми мають концентрований вміст ефірних олій та складаються згідно з принципом тріади: “початкова нота”, “нота серця” и “кінцева нота”, яку іноді називають “шлейфом” аромату. Вони є прадавнім магічним інструментом впливу на свідомість людини. Парфуми заглушають природність людини, створюючи іншу, штучну картину. У наведеному вище словесно-поетичному образі імплікується світ, наповнений чимось неприродним, тобто штучним, а саме: **лицемірством, лестощами, масками** на обличчях тощо. Такі самі негативні конотації містяться у словесно-поетичному образі “*The whole town smells / Like the world’s oldest anger*” (Komunyaka NV, 3) – “Усе місто смердить як найпрадавній гнів світу”.

В афро-американській поезії США як країна, що всиновила багатьох своїх дітей (народів), представлена метеорологічним словесним образом. Так, у словесно-поетичному образі “*I hear where you now live / it snows year-round*” (Komunyaka NV, 59) – “Я чую, де ти зараз живеш, там йде сніг цілий рік” лексична одиниця *snows* є амбівалентним архетипним символом ворожнечи, холоду і чистоти, родючості. У контексті образу актуалізована негативна конотація словесного символу *snow*, що імпліцитно виражає етнокультурне бачення США як країни білої людини, що ворожо ставиться до

темношкірого етносу. Постійна байдужість, презирливе ставлення пануючої раси до етносу осмислюється через холод Північного полюсу, де сніг лежить цілий рік.

Умови життя білої та темношкірої людини в США різняться. Так, країна США представлена як долина дощу та хмар у словесно-поетичному образі “*In the region of rain and cloud, / I live in shade / under the moss mat of days bruised / purple with desire*” (Wright ESEAA, 140–141). Номінативна одиниця *the region of rain and cloud* активують архетипи ВОДА та ПОВІТРЯ та об’єктивує такі концептуальні імплікації: **похмурість, обурення, ненависть, злість**. Стихія води та повітря вжито на висвітлення специфіки умов життя темношкірого народу в США, ставлення до нього з боку білого населення. Номінативна одиниця *I live in shade under the moss mat of days bruised purple with desire* є уточненням соціального статусу темношкірого етносу в америанському суспільстві. Лексичні одиниці *shade, bruised, purple* активують архетип ТЕМРЯВА, оскільки містять негативні семи: **темний, травмованість, занепад**. Номінативна одиниця *under the moss mat of days bruised purple with desire* імплікує нещасливе життя темношкірого народу у пануючому білому американському суспільстві, у якому темношкіра людина позбавлена рівних умов життя, зазнаючи гноблення та неповагу до себе.

У текстах афро-американської поезії поширеним є осмислення США через стихію води та зооніми. Так, у словесно-поетичному образі “*the city, a mass of swift water in its depression, licks its sores*” (Wright ESEAA, 138) – “місто, маса бурхливого потоку води у депресії, залізує свої рани” номінативна одиниця *mass of swift water* активує психологічний архетип ВОДА, реалізованими у наведеному вище прикладі концептуальними імплікаціями якого є **динамізм, рух, нестримність, стихія, згубність**. Водна стихія персоніфікується, подібно до людини вода також має почуття, депресивний стан. Номінативна одиниця *a mass of swift water* імплікує натовп людей, динамічний рух, потік цього натовпу, здатного підхопити окрему людину, дезорієнтувати та віднести на далеку відстань подібно до будь-якої істоти, що потрапила у бурхливу річку або підчас повіню. Номінативна одиниця *licks its sores* є метафоричним образом звіра, який залізує рани після зіткнення, боротьби з іншим звіром, що імпліцитно наводить читача на думку про підйом, відновлення міста після потрясінь, руйнування. У наведеному вище словесно-поетичному образі об’єктивовані такі концептуальні імплікації – **динамізм, рух, нездоланність, сила, згубність, регенерація**.

Подальшу перспективу наукового пошуку вбачаємо у виявленні чинників формування етнокультурних словесно-поетичних образів в афро-американському поетичному дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тресиддер Дж. Словарь символов / Дж. Тресиддер; пер. с англ. С. Палько. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 1999. – 448 с.: ил.
2. Dove SP – Dove R. Selected Poems / R. Dove. – New York: Vintage Books, 1993. – 210 p.
3. ESEAA – Every Shut Eye Ain’t Asleep: An Anthology of Poetry by African Americans Since 1945 / ed. by: Michael S. Harper and Anthony Walton. – Boston: Little, Brown and Company, 1994. – 327 p.
4. Komunyakaa NV – Komunyakaa Y. Neon Vernacular: New and Selected Poems / Y. Komunyakaa. – Hanover: University Press of New England, 1993. – 178 p.